

CONSEIL de l'Égalité des CHANCES ENTRE HOMMES ET FEMMES
RAAD van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen
RAT für Chancengleichheit zwischen Männern und Frauen

***Recommandation du Conseil de l'Égalité
des Chances entre hommes et femmes
du 31 mars 1995 relatif à la réforme des
pensions des travailleurs salariés***

***Aanbeveling van de Raad van de
Gelijke Kansen voor mannen en
vrouwen van 31 maart 1995
betreffende de hervorming van de
pensioenen van de bezoldigde
werknemers.***

Recommandation du Conseil de l'Égalité des Chances entre hommes et femmes à la réforme des pensions des travailleurs salariés

Introduction.

Le 14 février 1994, le Bureau du Conseil de l'Égalité des Chances a diffusé un communiqué de presse concernant l'avant-projet de loi du gouvernement portant certaines réformes en matière de pension des travailleurs salariés. Il y rappelait un certain nombre de principes et objectifs essentiels à ses yeux et exigeait que le Ministre compétent demande l'avis du Conseil avant de prendre des décisions définitives.

C'est dans ce contexte et suite à l'entretien qui a eu lieu avec le Ministre des Pensions actuel, Mr. Marcel COLLA, que le Conseil de l'Égalité des chances émet les recommandations suivantes, compte tenu des conséquences qu'une réforme du régime des pensions des travailleurs salariés entraînera inévitablement sur les femmes. Le Conseil souhaite en outre être consulté sur tout projet ultérieur.

1. La présente recommandation s'inscrit bien entendu dans une philosophie d'égalité de traitement conforme au droit communautaire.

En vertu du principe de la primauté du droit communautaire renforcé par l'effet direct, si le droit national se révèle contraire au droit communautaire, c'est celui-ci qui servira de référence pour l'application de l'égalité de traitement. C'est le cas en ce qui concerne la disposition de la directive 79/7/CEE relative à l'égalité de traitement dans les régimes de sécurité sociale du 19 décembre 1978 interdisant la discrimination (art. 4, § 1er).

Aanbeveling van de Raad van de Gelijke Kansen voor mannen en vrouwen betreffende de hervorming van de pensioenen van de bezoldigde werknemers.

Inleiding.

Op 14 februari 1994 verspreidde het Bureau van de Raad van de Gelijke Kansen een persmededeling omtrent het voorontwerp van wet van de regering houdende bepaalde hervormingen op het gebied van de pensioenen van de bezoldigde werknemers. Daarin werden een aantal naar zijn mening essentiële principes en doelstellingen in herinnering gebracht en werd geëist dat de bevoegde Minister de Raad om een advies zou vragen alvorens definitieve beslissingen te nemen.

Het is binnen deze context en mede naar aanleiding van het onderhoud dat plaats vond met de huidige Minister van Pensioenen, Marcel COLLA, dat de Raad van de Gelijke Kansen de volgende aanbevelingen uitbrengt, rekening houdende met de gevolgen die een hervorming van het pensioenregime van de bezoldigde werknemers onvermijdelijk met zich mee zal brengen voor vrouwen. De Raad wenst bovendien geraadpleegd te worden omtrent elk verder ontwerp.

1. Deze aanbeveling kadert in een filosofie van gelijke behandeling overeenkomstig het communautair recht.

Op grond van het beginsel van de voorrang van het communautair recht en versterkt door de directe werking ervan, geldt, ingeval van strijdigheid van het nationale recht met het communautair recht, dit laatste als referentie voor de toepassing van de gelijke behandeling. Dit is het geval voor de bepaling van de richtlijn 79/7/EEG betreffende de gelijke behandeling op het gebied van de sociale zekerheid van 19 december 1978, die discriminatie verbiedt (art. 4, § 1).

L'égalité doit être assurée, selon le droit communautaire, dans tous les régimes de sécurité sociale et en particulier en ce qui concerne l'incidence de l'âge de la pension sur les droits dans les régimes de chômage et de l'AMI.

Dans ce contexte, il n'est au demeurant pas superflu de rappeler que le droit communautaire se place dans une perspective de réalisation de progrès des conditions de travail et de vie.

2. *Le Conseil entend donner, préalablement à son point de vue, un bref aperçu de la position des femmes sur le marché de l'emploi et par rapport aux prestations de sécurité sociale.*

Le marché du travail a connu une féminisation accrue. Le taux d'activité des femmes a augmenté de manière significative (de 27,7 % en 1970 à 41 % en 1993). Désormais, le modèle de deux parents au travail est devenu le modèle majoritaire. Deux revenus sont devenus nécessaires pour pallier l'insécurité d'existence des ménages et pour se prémunir contre l'incertitude de l'emploi. En 1989 les femmes constituaient 62 % des travailleurs temporaires. Comme pour l'emploi à temps partiel, l'emploi temporaire est lui aussi très concentré dans les secteurs traditionnellement féminins.

Le modèle familial a aussi évolué. Le nombre de mariages est en régression et un nombre croissant de mariages sont dissous par divorce (1 mariage sur 3, et même 1 sur 2 en ville).

En outre, l'allongement de l'espérance de vie a pour conséquence que les femmes constituent la majorité des isolés âgés et très âgés.

Vingt ans après la directive sur l'égalité de rémunération, les écarts de salaires restent encore importants. Ainsi, les salaires mensuels des femmes, pour un temps plein, dans l'industrie ne représentent

De gelijkheid dient, naar communautair recht, te worden verzekerd in alle regimes van de sociale zekerheid en in het bijzonder voor wat het effect voor de pensioengerechtigde leeftijd op de rechten in de regimes van de werkloosheid en de ZIV betreft.

Het is in deze context zeker niet overbodig eraan te herinneren dat het communautair recht zich plaatst in een perspectief van de realisatie van een vooruitgang in de arbeids- en levensvoorwaarden.

2. *De Raad wenst, voorafgaand aan zijn standpunt, een kort overzicht te geven van de positie van de vrouwen op de arbeidsmarkt en ten aanzien van de prestaties van de sociale zekerheid.*

De arbeidsmarkt heeft een feminisering ondergaan. De activiteitsgraad van vrouwen is aanzienlijk toegenomen (van 27,7 % in 1970 tot 41 % in 1993). Tegenwoordig is het model van twee werkende ouders de regel geworden. Twee inkomens zijn noodzakelijk geworden om de bestaansonzekerheid van gezinnen af te kunnen wenden en om zich te beschermen tegen de werkonzekerheid. In 1989 waren 62 % van de tijdelijke werknemers vrouwen. Net zoals deeltijds werk is tijdelijk werk vooral geconcentreerd in sectoren waar traditioneel veel vrouwen werken.

Het gezinsmodel is eveneens geëvolueerd. Het aantal huwelijken neemt af en een toenemend aantal huwelijken wordt verbroken door echtscheiding (1 huwelijk op 3 en zelfs 1 op 2 in de steden).

Daarnaast heeft de grotere levensverwachting voor de vrouwen tot gevolg dat zij de meerderheid vormen van de bejaarde en hoogbejaarde alleenstaanden.

Twintig jaar na de richtlijn op de gelijke beloning blijven de loonverschillen tussen mannen en vrouwen nog steeds groot. Zo vertegenwoordigen de maandlonen voor vrouwen voor een voltijdse betrekking in de

A. Propositions dans le cadre du financement actuel.

1. L'âge de la pension.

L'article 7 de la directive 79/7/CEE relative à la mise en oeuvre progressive du principe de l'égalité de traitement entre hommes et femmes en matière de sécurité sociale dispose que cette directive ne fait pas obstacle à la faculté qu'ont les Etats membres d'exclure de son champ d'application la fixation de l'âge de la retraite pour l'octroi des pensions de vieillesse et de retraite et les conséquences pouvant en découler pour d'autres prestations (art. 7, § 1, a).

Par la loi du 20 juillet 1990 (M.B., 15 août 1990), la Belgique a renoncé de fait à user de cette faculté d'exception, pour les travailleurs salariés du moins. En vertu de cette loi un âge de pension flexible était introduit. Tant les hommes que les femmes peuvent, depuis le 1er janvier 1991, prendre leur pension de retraite entre 60 et 65 ans. Cela leur permet de valoriser les périodes de travail jusqu'à 65 ans ou de prendre leur retraite plus tôt à partir de 60 ans.

Le Conseil n'ignore pas que, vu les perspectives démographiques objectives qui pèsent sur l'avenir des pensions, il conviendra de trouver un équilibre entre la durée de la carrière et la durée de la retraite, sans excès de cotisations prélevées sur les actifs/actives (puisque nous sommes dans un régime de répartition), voire sur la population dans son ensemble. A cet égard, il se propose de poursuivre ses travaux pour garantir des pensions d'un niveau décent (voir notamment point B).

A. Voorstellen in het kader van de huidige financiering.

1. Pensioenleeftijd.

Artikel 7 van de richtlijn 79/7/EEG betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid, bepaalt dat deze richtlijn geen afbreuk doet aan de bevoegdheid van de lidstaten om o.a. de vaststelling van de pensioengerechtigde leeftijd met het oog op de toekenning van ouderdoms- en rustpensioenen en de gevolgen die hieruit kunnen voortvloeien voor andere prestaties, van haar werkingssfeer uit te sluiten (art. 7, §1, a).

Door de wet van 20 juli 1990 (B.S., 15 augustus 1990) heeft België afgezien van de mogelijkheid om, ten minste voor de bezoldigde werknemers, een uitzondering te voorzien. Met deze wet werd een flexibele pensioenleeftijd ingevoerd. Zowel mannen als vrouwen kunnen daardoor, vanaf 1 januari 1991, tussen 60 en 65 jaar op rustpensioen gaan. Dit laat hen toe de mogelijkheid te benutten om te blijven presteren tot 65 jaar of hun pensioen vroeger te nemen vanaf 60 jaar.

De Raad ontkent niet dat het, gezien de objectieve demografische perspectieven die wegen op de toekomst van de pensioenen, raadzaam is een evenwicht te vinden tussen de duur van de loopbaan en de duur van het pensioen, zonder overdreven grote bijdragen te vereisen van de actieven (daar we ons bevinden in een systeem van herverdeling) of desgevallend van de bevolking in zijn geheel. Dienaangaande neemt hij zich voor zijn werkzaamheden voort te zetten om pensioenen van een degelijk niveau te verzekeren (zie met name punt B).

A. Propositions dans le cadre du financement actuel.

1. L'âge de la pension.

L'article 7 de la directive 79/7/CEE relative à la mise en oeuvre progressive du principe de l'égalité de traitement entre hommes et femmes en matière de sécurité sociale dispose que cette directive ne fait pas obstacle à la faculté qu'ont les Etats membres d'exclure de son champ d'application la fixation de l'âge de la retraite pour l'octroi des pensions de vieillesse et de retraite et les conséquences pouvant en découler pour d'autres prestations (art. 7, § 1, a).

Par la loi du 20 juillet 1990 (M.B., 15 août 1990), la Belgique a renoncé de fait à user de cette faculté d'exception, pour les travailleurs salariés du moins. En vertu de cette loi un âge de pension flexible était introduit. Tant les hommes que les femmes peuvent, depuis le 1er janvier 1991, prendre leur pension de retraite entre 60 et 65 ans. Cela leur permet de valoriser les périodes de travail jusqu'à 65 ans ou de prendre leur retraite plus tôt à partir de 60 ans.

Le Conseil n'ignore pas que, vu les perspectives démographiques objectives qui pèsent sur l'avenir des pensions, il conviendra de trouver un équilibre entre la durée de la carrière et la durée de la retraite, sans excès de cotisations prélevées sur les actifs/actives (puisque nous sommes dans un régime de répartition), voire sur la population dans son ensemble. A cet égard, il se propose de poursuivre ses travaux pour garantir des pensions d'un niveau décent (voir notamment point B).

A. Voorstellen in het kader van de huidige financiering.

1. Pensioenleeftijd.

Artikel 7 van de richtlijn 79/7/EEG betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid, bepaalt dat deze richtlijn geen afbreuk doet aan de bevoegdheid van de lidstaten om o.a. de vaststelling van de pensioengerechtigde leeftijd met het oog op de toekenning van ouderdoms- en rustpensioenen en de gevolgen die hieruit kunnen voortvloeien voor andere prestaties, van haar werkingssfeer uit te sluiten (art. 7, §1, a).

Door de wet van 20 juli 1990 (B.S., 15 augustus 1990) heeft België afgezien van de mogelijkheid om, ten minste voor de bezoldigde werknemers, een uitzondering te voorzien. Met deze wet werd een flexibele pensioenleeftijd ingevoerd. Zowel mannen als vrouwen kunnen daardoor, vanaf 1 januari 1991, tussen 60 en 65 jaar op rustpensioen gaan. Dit laat hen toe de mogelijkheid te benutten om te blijven presteren tot 65 jaar of hun pensioen vroeger te nemen vanaf 60 jaar.

De Raad ontkent niet dat het, gezien de objectieve demografische perspectieven die wegen op de toekomst van de pensioenen, raadzaam is een evenwicht te vinden tussen de duur van de loopbaan en de duur van het pensioen, zonder overdreven grote bijdragen te vereisen van de actieven (daar we ons bevinden in een systeem van herverdeling) of desgevallend van de bevolking in zijn geheel. Dienaangaande neemt hij zich voor zijn werkzaamheden voort te zetten om pensioenen van een degelijk niveau te verzekeren (zie met name punt B).

Quelque soit la réforme qui sera en discussion, la période transitoire à l'instauration de nouveau mode des calculs de la pension, doit être suffisamment longue pour ne pas provoquer des modifications brusques dans la carrière et le revenu des femmes qui ont exercé une activité professionnelle.

2. Recommandations pour le mode de calcul de la pension.

2.1. *Actuellement, la pension des hommes est calculée en 45èmes et celle des femmes en 40èmes. Un homme doit donc travailler 45 ans pour pouvoir bénéficier d'une pension complète, une femme 40 ans.*

A ce propos, il y a lieu de renvoyer à l'art. 4, § 1er de la directive 79/7/CEE qui précise que le principe de l'égalité des chances implique l'absence de toute discrimination fondée sur le sexe, soit directement, soit indirectement par référence, notamment, à l'état matrimonial ou familial, en particulier en ce qui concerne entre autre le calcul des prestations (dont les prestations de vieillesse).

Dans son arrêt VAN CANT (aff. C-154/92 du 1er juillet 1993), la Cour européenne de Justice a déclaré que les articles 4, § 1er et 7, § 1er de la directive 79/7/CEE s'opposent à ce qu'une réglementation nationale, qui autorise les travailleurs masculins et féminins à prendre la retraite à partir d'un âge identique, maintienne dans le mode de calcul de la pension une différence suivant le sexe, elle-même liée à la différence de l'âge de la retraite qui existait dans la réglementation précédente.

L'article 4, § 1er de la directive 79/7/CEE peut être invoqué, à compter du 23 décembre 1984, par les particuliers devant les juridictions nationales pour écarter l'application de toute disposition nationale non conforme audit article.

Welke ook de hervorming zij die ter sprake komt, de overgangperiode voor de invoering van de nieuwe berekeningswijze van het pensioen dient voldoende lang te zijn, zodat geen bruske wijzigingen worden veroorzaakt in de loopbaan en het inkomen van de vrouwen die een professionele activiteit hebben uitgeoefend.

2. Aanbevelingen voor de berekeningswijze van het pensioen.

2.1. *Momenteel wordt het pensioen van de mannen berekend in 45sten en dat van de vrouwen in 40sten. Een man dient dus 45 jaar te werken om een volledig pensioen te kunnen genieten, een vrouw 40 jaar.*

In deze context kan verwezen worden naar art. 4, §1 van de richtlijn 79/7/EEG waarin gestipuleerd wordt dat het beginsel van gelijke behandeling inhoudt dat iedere vorm van discriminatie op grond van het geslacht, hetzij direct, hetzij indirect door verwijzing naar met name de echtelijke staat of de gezins situatie is uitgesloten in het bijzonder met betrekking tot (onder andere) de berekening van de prestaties (waaronder de prestaties wegens ouderdom).

In zijn arrest VAN CANT (zaak C-154/92 van 1 juli 1993) stelt het Europees Hof van Justitie dat de artikelen 4, §1 en 7, §1 van de richtlijn 79/7/EEG zich ertegen verzetten, dat een nationale wettelijke regeling die mannelijke en vrouwelijke werknemers toestaat vanaf dezelfde leeftijd met pensioen te gaan, in de berekeningswijze van het pensioen een verschil naargelang van het geslacht handhaaft, dat verband houdt met het in de vroegere wettelijke regeling bestaande verschil in pensioenleeftijd.

Artikel 4, §1 van de richtlijn 79/7/EEG kan, sedert 23 december 1984, door particulieren voor de nationale rechter worden ingeroepen om de toepassing van elke met dat artikel strijdige nationale bepaling te beletten.

En cas de violation de l'article 4, § 1er de la directive 79/7/CEE, le groupe défavorisé a le droit de se voir appliquer le même régime que le groupe favorisé se trouvant dans la même situation, régime qui reste, à défaut d'exécution correcte de la directive, le seul système de référence valable.

2.2. *Pour tenter d'éviter la multiplication de procès entrepris par des hommes sur la base de l'arrêt VAN CANT, le Ministre des Pensions a proposé un avant-projet de loi interprétative du titre 1er de la loi du 20 juillet 1990. L'interprétation consiste à introduire une distinction entre "âge de la retraite" et "âge flexible de la retraite". L'âge de la retraite est défini comme "l'âge normal auquel le droit aux allocations d'AMI et de chômage est supprimé"; l'âge flexible comme celui où la personne concernée peut, à son choix, demander sa pension.*

Par ce moyen, le Ministre a pensé avoir rétabli, au 1er janvier 1991, un âge légal de pension distinct pour les hommes et les femmes, ce qui justifierait le maintien d'un mode de calcul différent selon la jurisprudence de la Cour de Justice (arrêt EOC contre Secretary of State du 7 juillet 1992, aff. C-9/91).

Ce procédé a évidemment le mérite de la simplicité et, en théorie, de l'efficacité, puisqu'il prive de fondement la revendication de M. VAN CANT et des autres pensionnés masculins.

Cependant, au plan juridique, le procédé est extrêmement critiquable puisque, à l'aide d'une interprétation rétroactive, on rétablit une exception à la règle d'égalité, alors que précisément l'arrêt VAN CANT attire l'attention sur le fait que les exceptions tolérées par l'art. 7, § 1er de la directive 79/7/CEE sont vouées à disparaître (art. 7, § 2), et donc pas à être rétablies (ci-dessus, A, 1).

In geval van schending van dit artikel heeft de benadeelde groep recht op toepassing van dezelfde regeling als de bevoordeelde groep die in een gelijke situatie verkeert, waarbij die regeling, zolang aan de richtlijn geen uitvoering is gegeven, het enig bruikbare referentiekader blijft.

2.2. *In een poging te voorkomen dat het aantal vorderingen van mannen op basis van het arrest VAN CANT vermenigvuldigd wordt, stelde de Minister van Pensioenen een voorontwerp van interpretatieve wet van titel I van de wet van 20 juli 1990 voor. De interpretatie bestaat erin een onderscheid in te voeren tussen "pensioenleeftijd" en "flexibele pensioenleeftijd". De pensioenleeftijd wordt gedefinieerd als "de normale leeftijd waarop het recht op werkloosheids- en ZIV-uitkeringen uitdooft"; de flexibele pensioenleeftijd als diegene waarop de betrokken persoon, naar zijn/haar keuze, zijn/haar pensioen kan vragen.*

De Minister wou daarmee benadrukken dat, op 1 januari 1991, een verschillende pensioengerechtigde leeftijd voor mannen en vrouwen behouden bleef, wat dan, overeenkomstig de rechtspraak van het Hof van Justitie (arrest EOC tegen Secretary of State van 7 juli 1992, zaak C-9/91), het behoud van een verschil in berekeningswijze rechtvaardigt.

Deze handelswijze heeft ongetwijfeld de verdienste van de eenvoud en, in theorie, van de doeltreffendheid, aangezien zij aan de eis van de heer VAN CANT en van de andere mannelijke gepensioneerden de grondslag ontnemt.

Op juridisch vlak is dit procédé echter zeer betwistbaar omdat men, door middel van een retroactieve interpretatie, een uitzondering op de regel van de gelijkheid opnieuw invoert, terwijl precies het arrest VAN CANT de aandacht vestigt op het feit dat de uitzonderingen die toegestaan werden door artikel 7, §1 van de richtlijn 79/7/EEG gedoemd zijn te verdwijnen (art. 7, §2) en dus niet terug ingevoerd mogen worden (supra A, 1).

Mais surtout, le procédé contrevient directement à l'art. 7, § 1er. En effet, le a) de cette disposition admet que les Etats fassent exception au principe d'égalité pour "la fixation de l'âge de la retraite pour l'octroi des pensions de vieillesse et de retraite et les conséquences pouvant en découler pour d'autres prestations". Autrement dit, aussi longtemps que l'âge de la retraite diffère pour les hommes et les femmes, l'âge de fin de droit dans d'autres régimes comme l'AMI et le chômage peut rester différent, par voie de conséquence. Et non l'inverse : si les âges sont restés illégalement différents en AMI et chômage (arrêt Commission contre Belgique du 17 février 1993, aff. C-173/91 et ci-dessous, A, 3), l'art. 7, §1er n'autorise nullement que l'âge légal différent de la pension dérive de cette distinction. L'avant-projet de loi va donc directement à l'encontre même de la disposition d'exception prévue par la directive, et si la loi était adoptée, les tribunaux devraient refuser d'en tenir compte, afin de respecter le droit communautaire.

En outre, l'avant-projet de loi interprétative aurait encore un autre effet, plus négatif encore. Selon la logique de l'art. 7, § 1er de la directive, exposé ci-dessus, dès lors que la loi de 20 juillet 1990 a égalisé l'âge de la pension, la différence d'âge ne peut plus être maintenue dans la réglementation du chômage ni dans la législation de l'AMI (ci-dessous, A, 3). Donc, une femme âgée de plus de 60 ans et qui ne demande pas sa pension, peut invoquer en justice l'effet direct de l'art. 4 de la directive pour obtenir le paiement des allocations de chômage ou des indemnités de maladie (au-delà des deux périodes de trois mois, accordées par l'art. 109 de la loi relative à l'assurance obligatoire soins de santé et indemnités, coordonnée le 14 juillet 1994).

Maar bovenal vormt dit procédé een directe overtreding van artikel 7, §1. In feite laat punt a) van die bepaling de staten toe uitzonderingen te maken op het gelijkheidsbeginsel voor "de vaststelling van de pensioengerechtigde leeftijd met het oog op de toekenning van ouderdoms- en rustpensioenen en de gevolgen die hieruit kunnen voortvloeien voor andere prestaties". Dientengevolge kan de eindleeftijd voor de rechten in de andere regimes, zoals de ZIV en de werkloosheid, verschillend blijven zolang de pensioenleeftijd voor mannen en vrouwen verschilt. En niet omgekeerd : wanneer de leeftijden in de ZIV en de werkloosheid onwettelijk verschillend gebleven zijn (arrest Commissie tegen België van 17 februari 1993, zaak C-173/91 en infra, A, 3), laat artikel 7, §1 nergens toe het verschil in pensioengerechtigde leeftijd uit dat onderscheid te laten voortspruiten. Het voorontwerp van wet gaat dus rechtstreeks in tegen de uitzonderingsbepaling voorzien in de richtlijn, en indien de wet aangenomen werd, zouden de rechtbanken moeten weigeren er rekening mee te houden, teneinde het communautair recht te eerbiedigen.

Het ontwerp van interpretatieve wet zou daarenboven nog een ander, zelfs nog negatiever, gevolg hebben. Volgens de logica van artikel 7, §1 van de richtlijn, hierboven uiteengezet, kan, vanaf het ogenblik dat de wet van 20 juli 1990 de pensioenleeftijd heeft gelijkgemaakt, het verschil in leeftijd niet langer behouden blijven in de werkloosheidsreglementering, noch in de wetgeving op de ZIV (infra, A, 3). Dus, een vrouw ouder dan 60 jaar die haar pensioen niet vraagt, kan de directe werking van artikel 4 van de richtlijn voor de rechter inroepen om de betaling van werkloosheidsuitkeringen of uitkeringen voor ziekte (na de twee perioden van drie maand, toegekend door artikel 109 van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994) te bekomen.

Si la loi interprétative réintroduisait un âge différent de la pension légale, les femmes seraient donc privées de cette possibilité de contester une discrimination directe qui subsiste dans ces autres régimes de sécurité sociale.

Pour ces diverses raisons, il est inacceptable que la Belgique recoure à un procédé législatif manifestement contraire au droit européen, et qui en apparence vise à arrêter un nombre limité de procès entrepris par des hommes, mais qui en fait enlève à un groupe potentiellement beaucoup plus nombreux de femmes les possibilités de faire valoir leurs droits en justice (alors que l'art. 6 de la directive 79/7/CEE impose à l'Etat membre de garantir cette dernière faculté).

2.3. Mais comment harmoniser le mode de calcul ?

Le Conseil estime que, au vu de la jurisprudence de la Cour de Justice, le régime actuellement applicable aux femmes doit être étendu aux hommes. Il considère que le maintien de ce régime, ainsi généralisé, correspond à l'objectif de progrès social.

En tout état de cause, le Conseil rejette toute formule qui entraînerait une perte en ce qui concerne le montant des pensions des travailleuses. Les inégalités qui continuent d'affecter les femmes impliquent la mise sur pied de mécanismes de compensations, comme par exemple :

2.3.1. Introduire des taux différenciés inversement proportionnel au revenu mensuel brut (indexé) pris en compte pour le calcul de la pension, et il suggère, par exemple :

- * moins de 50.000 frs : 66,6 %
- * entre 50.000 et 75.000 frs : 63,3 %
- * plus de 75.000 (jusqu'à 105.000) frs : 60 % (= le calcul actuel) (indice 1992).

Wanneer de interpretatieve wet opnieuw een verschil in de wettelijke pensioenleeftijd invoert, dan worden de vrouwen beroofd van die mogelijkheid om een directe discriminatie die blijft voortbestaan in die andere regimes van de sociale zekerheid, aan te vechten.

Om die diverse redenen is het onaanvaardbaar dat België een wetgevend procédé aanwendt dat duidelijk strijdig is met het Europees Recht en dat schijnbaar het tegenhouden van een beperkt aantal rechtsgedingen ingesteld door mannen beoogt, maar dat in feite aan een potentieel veel grotere groep van vrouwen de mogelijkheid ontnemt om hun rechten voor de rechter te doen gelden (terwijl artikel 6 van de richtlijn 79/7/EEG de Lidstaten oplegt dit recht te waarborgen).

2.3. Maar hoe de berekeningswijze harmoniseren ?

De Raad meent dat, in het licht van de rechtspraak van het Hof van Justitie, het regime dat momenteel voor vrouwen geldt, uitgebreid moet worden naar mannen. Hij beschouwt het behoud van dit regime, op die wijze veralgemeend, als overeenstemmend met het doel van sociale vooruitgang.

In ieder geval verwerpt de Raad elke formule die een verlies aan pensioen met zich mee zou brengen. De feitelijke ongelijkheden die vrouwen blijven treffen, impliceren het invoeren van mechanismen van compensatie, zoals bijvoorbeeld :

2.3.1. Percentages die omgekeerd evenredig zijn met het (geïndexeerd) bruto maandelijks inkomen dat in rekening wordt gebracht voor de berekening van het pensioen introduceren, en hij suggereert, bijvoorbeeld :

- * minder dan 50.000 fr. : 66,6%
- * tussen 50.000 en 75.000 fr. : 63,3%
- * meer dan 75.000 (tot 105.000) fr. : 60% (= de actuele berekening) (index 1992).

- 2.3.2. *Pour certains membres du Conseil, un autre système de compensation possible serait de relever le salaire minimum de référence pour le calcul de la pension, de façon à assurer un niveau de pension minimum, par année de carrière et quelle que soit la durée de la carrière.*
- 2.4. *Les travaux pénibles et les fonctions contraignantes doivent être pris en considération pour la durée de la carrière professionnelle. A cet effet le Conseil demande qu'une étude réexamine ceux-ci selon des critères objectifs.*
- 2.5. *Le Conseil de l'Egalité des Chances estime que toute réflexion et toute décision sur l'âge de la retraite et la durée de la carrière devraient prendre en considération un aménagement du temps de travail comme un crédit-temps, qui octroierait à tous, hommes et femmes, une période à prendre au cours de la carrière couverte par un revenu de remplacement et donc assimilée à une période de travail pour le calcul de la pension. Une telle formule serait accessible aussi bien aux hommes qu'aux femmes.*
- 2.6. *Enfin, le Conseil veut mentionner le problème des travailleurs à temps partiel par rapport à la pension minimum. Pour le calcul du montant de la pension surtout les facteurs "salaire" et "carrière" jouent un rôle important. Comme déjà cité plus haut, les femmes sont discriminées sur ces deux terrains : les écarts de salaires entre hommes et femmes subsistent et les femmes ont le plus souvent une carrière discontinue, par laquelle elles arrivent difficilement aux 40 ans de carrière nécessaires pour avoir une carrière complète. De plus, le travail à temps partiel jouera là aussi un rôle déterminant, notamment sur le droit à la pension minimum. Pour avoir droit à la pension minimum, le travailleur doit avoir presté une carrière complète (40 ans pour les femmes)*
- 2.3.2. *Voor bepaalde leden van de Raad bestaat een ander mogelijk compensatiesysteem in het opnieuw invoeren van het minimum-referentieloon voor de berekening van het pensioen, waardoor een minimumpensioen wordt verzekerd per loopbaanjaar en ongeacht de duur van de loopbaan.*
- 2.4. *Zwaar werk en veeleisende betrekkingen dienen voor de duur van de beroepsloopbaan in aanmerking te worden genomen. Daartoe vraagt de Raad een studie waarin deze nader bekeken worden op basis van objectieve criteria.*
- 2.5. *De Raad van de Gelijke Kansen meent dat bij elke beschouwing en elke beslissing over de pensioenleeftijd en de loopbaanduur een besteding van de werktijd als krediettijd in overweging zou moeten worden genomen, in die zin dat aan allen, mannen en vrouwen, een periode zou worden toegekend die zij dienen te nemen tijdens hun loopbaan, die gedekt wordt door een vervangingsinkomen en die bijgevolg gelijkgesteld wordt met een gewerkte periode voor de berekening van het pensioen. Een dergelijke formule zou zowel voor mannen als voor vrouwen open staan.*
- 2.6. *Tenslotte wenst de Raad het probleem van de deeltijdse werknemers ten aanzien van het minimumpensioen ter sprake te brengen. Voor de berekening van het pensioenbedrag spelen voornamelijk de factoren "loon" en "loopbaan" een belangrijke rol. Zoals reeds hoger werd aangegeven, worden vrouwen in beide zaken gediscrimineerd : er blijft een loonkloof bestaan tussen mannen en vrouwen en deze laatste kennen meestal een loopbaan met een discontinu verloop, waardoor het voor hen moeilijk is de 40 jaar die nodig zijn om van een volledige loopbaan te kunnen spreken, te bereiken. Bovendien zal ook hier het deeltijds werk een doorslaggevende rol spelen, ondermeer inzake het recht op het minimumpensioen. Om recht te hebben op*

ou, au moins, 2/3 de carrière (27 ans pour les femmes). De plus, il faut avoir, durant ces années, travaillé au moins 280 jours de 6 heures ou 1.710 heures par an, soit pratiquement l'équivalent d'un 3/4 temps. En conséquence de très nombreux travailleurs à temps partiel n'auraient pas, dans le système actuel, accès à la pension minimum garantie.

3. Harmonisation dans les autres secteurs de la sécurité sociale : le chômage et l'assurance maladie-invalidité.

Le Conseil rappelle les discriminations directes qui subsistent dans les régimes du chômage et de l'incapacité de travail depuis l'entrée en vigueur de la loi du 20 juillet 1990 (1er janvier 1991).

En effet, l'article 144 de l'arrêté royal du 20 décembre 1963 relatif à l'emploi et au chômage, remplacé par l'article 64 de l'arrêté royal du 25 novembre 1991 portant réglementation du chômage, précise que "les chômeurs cessent d'avoir droit aux allocations de chômage à partir du premier jour du mois civil qui suit celui de leur 65ème ou de leur 60ème anniversaire, selon qu'il s'agit d'hommes ou de femmes". Cette disposition, qui reflète la différence antérieure, n'avait pas été adaptée lors de l'entrée en vigueur de la loi du 20 juillet 1990, instaurant un âge flexible de la retraite entre 60 et 65 ans pour les travailleurs des deux sexes.

La Cour de Justice a condamné le gouvernement belge dans un arrêt du 17 février 1993 (aff. C-173/91) parce que le régime de prépension conventionnelle prive les femmes de plus de 60 ans de la possibilité de bénéficier de l'indemnité

dit minimumpension, moet men als werknemer een volledige loopbaan (40 jaar voor vrouwen) of ten minste 2/3de van een volledige loopbaan (27 jaar voor vrouwen) hebben bereikt. Bovendien moet men gedurende die jaren ten minste 280 dagen van 6 uur of 1.710 uren per jaar gewerkt hebben, wat dus nagenoeg met een 3/4de tijd overeenstemt. Bijgevolg hebben de meeste deeltijdse werknemers in het huidige systeem geen recht op het gewaarborgd minimumpension.

3. Harmonisering in de andere sectoren van de sociale zekerheid : de werkloosheid en de ziekte- en invaliditeitsverzekering.

De Raad herinnert aan de rechtstreekse discriminaties die blijven voortbestaan in de regimes van de werkloosheid en de werkonbekwaamheid sinds de inwerking-treding van de wet van 20 juli 1990 (1 januari 1991).

Artikel 144 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 betreffende de tewerkstelling en de werkloosheid, vervangen door artikel 64 van het koninklijk besluit van 25 november 1991 houdende werkloosheidsreglementering, preciseert dat "de werklozen ophouden recht te hebben op een werkloosheidsuitkering vanaf de eerste dag van de burgerlijke maand die op hun 65ste of 60ste verjaardag volgt, naargelang het gaat om mannen of vrouwen". Deze bepaling, die een weerspiegeling is van het verschil in pensioenleeftijd dat destijds bestond tussen mannen en vrouwen, werd behouden ondanks het inwerkingtreden van de wet van 20 juli 1990 die een flexibele pensioenleeftijd tussen 60 en 65 jaar invoerde voor beide sexen.

Het Hof van Justitie heeft de Belgische overheid in een arrest van 17 februari 1993 (zaak C-173/91) veroordeeld omdat het stelsel van het conventioneel brugpensioen de vrouwen ouder dan 60 jaar de mogelijkheid ontnemt te genieten van de

complémentaire de prépension. Or, cette indemnité n'est accordée que si l'allocation de chômage l'est aussi. Donc, implicitement, la Cour considère que la réglementation du chômage, non modifiée, même après la loi du 20 juillet 1990, est discriminatoire.

Quant à la loi du 9 août 1963 sur l'AMI, elle met fin à l'indemnité pour incapacité de travail à l'âge de 60 ans pour les femmes et 65 ans pour les hommes. La loi du 15 février 1993 portant réforme de la loi du 9 août 1963 autorise, par exception, le paiement des indemnités à des titulaires ayant continué à travailler après l'âge de 60 ans, pour une période de trois mois "renouvelable" une fois. Au-delà, l'indemnité n'est plus payée (ces dispositions figurent à présent à l'article 109 de la loi relative à l'assurance obligatoire soins de santé et indemnités, coordonnée le 14 juillet 1994).

Il apparaît clairement que la limite de fin des droits dans ces deux régimes est directement discriminatoire en privant les femmes du choix d'un régime dans lequel il leur est plus favorable de demeurer et, de plus, en les excluant du régime de prépension conventionnelle à 60 ans. Il n'est pas acceptable que les femmes qui sont chômeuses ou malades soient tenues de prendre leur pension à 60 ans, alors que les hommes peuvent recevoir jusqu'à 65 ans des allocations de chômage et d'invalidité (plus élevées).

Ces discriminations sont contraires à l'article 4 de la directive 79/7/CEE depuis le 1er janvier 1991, date d'entrée en vigueur de la loi du 20 juillet 1990.

bijkomende vergoeding bij brugpensioen. Men kan deze vergoeding trouwens alleen bekomen wanneer men voor een werkloosheidsuitkering in aanmerking komt. Bijgevolg kan men stellen dat het Hof, zij het op impliciete wijze, de werkloosheidsreglementering, die zelfs na de wet van 20 juli 1990 ongewijzigd bleef, als discriminatoir beschouwt.

De wet van 9 augustus 1963 op de ZIV stelt een einde aan de vergoeding voor arbeidsongeschiktheid op de leeftijd van 60 jaar voor vrouwen en 65 jaar voor mannen. De wet van 15 februari 1993 houdende hervorming van de wet van 9 augustus 1963 laat, bij wijze van uitzondering, de betaling van vergoedingen toe aan titularissen die zijn blijven voortwerken na de leeftijd van 60 jaar en dit voor een periode van 3 maand die éénmaal "hernieuwbaar" is. Daarna wordt de vergoeding niet meer betaald (deze bepalingen zijn momenteel terug te vinden in artikel 109 van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994).

Het blijkt duidelijk dat de eindgrens voor de rechten in beide regimes een directe discriminatie inhoudt, daar de vrouwen verstoken blijven van de mogelijkheid te kiezen voor het regime dat voor hen het meest gunstig is en zij bovendien vanaf 60 jaar uitgesloten worden van het stelsel van het conventioneel brugpensioen. Het is niet aanvaardbaar dat vrouwen die werkloos of ziek zijn op hun 60ste verplicht worden op pensioen te gaan, terwijl mannen tot hun 65ste de (hogere) werkloosheids- en invaliditeitsuitkeringen kunnen krijgen.

Deze discriminaties zijn strijdig met artikel 4 van de richtlijn 79/7/EEG sinds 1 januari 1991, zijnde de datum van inwerkingtreding van de wet van 20 juli 1990.

Ce qui précède est d'autant plus pertinent que l'arrêté royal du 30 juillet 1994 relatif à la prépension à mi-temps (M.B., 10 août 1994) reproduit la discrimination exposée ci-dessus. En effet, il se réfère (art. 10) à l'art. 64 de l'arrêté royal du 25 novembre 1991, et prive donc la travailleuse du droit aux allocations de chômage correspondant au mi-temps non travaillé dès qu'elle atteint 60 ans. Même si, sur la base de l'arrêt du 17 février 1993 (ci-dessus), elle peut réclamer à son employeur l'indemnité complémentaire lorsqu'elle poursuit ses prestations à mi-temps au-delà de 60 ans, cette situation est beaucoup moins avantageuse que celle d'un homme, qui lui a droit aux allocations de chômage jusqu'à 65 ans. En pratique, à 60 ans les travailleuses sont contraintes de choisir entre prendre leur pension amputée de ses dernières années ou de poursuivre leur carrière à temps plein alors que les travailleurs masculins pourront choisir le régime qui leur est le plus favorable.

Le Conseil plaide dès lors pour une adaptation de l'âge normal dans le règlementation de chômage et de l'AMI, de sorte qu'à la législation inchangée, les femmes comme les hommes aient le droit de choisir dès 60 ans le régime qui leur est le plus favorable, soit la pension, soit un autre régime.

B. Des droits dérivés et des droits propres.

Le Conseil constate que le système des pensions connaît des difficultés de financement de plus en plus grands étant donné notamment que le rapport entre la population active et la population pensionnée se détériore et que c'est sur la population active occupée que repose l'essentiel du financement du régime (voir point A, 1).

Lorsque l'on aborde le financement de la sécurité sociale, du régime des pensions en particulier, un facteur de coût est trop peu cité, celui des droits dérivés.

Het voorgaande dient nog meer terzake daar het koninklijk besluit van 30 juli 1994 betreffende het halftijds brugpensioen (B.S., 10 augustus 1994) diezelfde discriminatie overneemt. Het verwijst (artikel 10) naar artikel 64 van het koninklijk besluit van 25 november 1991 en ontnemt de werkneemster het recht op werkloosheidsuitkering voor de niet-gewerkte half-time zodra ze de leeftijd van 60 jaar heeft bereikt. Zelfs indien ze, op basis van het arrest van 17 februari 1993 (supra), van haar werkgever de aanvullende vergoeding kan vorderen wanneer ze haar prestaties halftijds voortzet na 60 jaar, dan nog is deze situatie veel minder voordelig dan die van een man, die het recht heeft op werkloosheidsuitkeringen tot 65 jaar. In de praktijk zijn de werkneemsters op 60 jaar gedwongen ervoor te kiezen hun pensioen, verstoken van zijn laatste jaren, te nemen of hun carrière voltijds voort te zetten, terwijl mannelijke werknemers het regime kunnen kiezen dat voor hen het meest voordelig is.

De Raad pleit dan ook voor een aanpassing van de gerechtigde leeftijd in de werkloosheids- en ZIV-reglementering, zodat, zelfs indien de wetgeving ongewijzigd blijft, vrouwen net zoals mannen het recht hebben om vanaf 60 jaar het regime te kiezen dat voor hen het meest gunstig is, hetzij het pensioen, hetzij een ander regime.

B. Afgeleide rechten en eigen rechten.

De Raad stelt vast dat er steeds grotere moeilijkheden rijzen op het stuk van de financiering van de pensioenstelsels aangezien onder meer de verhouding tussen de actieve bevolking en de gepensioneerde bevolking kleiner wordt en het de werkende actieve bevolking is die de last van de financiering van het regime moet dragen (zie punt A, 1).

Als men het heeft over de financiering van de sociale zekerheid en inzonderheid van de pensioenstelsels, wordt te weinig aandacht besteed aan de kostprijs van de afgeleide rechten.

Or, contrairement à l'opinion générale, les droits dérivés, loin de s'éteindre spontanément, s'accroissent en volume (importance des montants) et même en nombre. Ainsi, les modifications survenant sur le marché du travail (travail à temps partiel), les avantages accordés à certains titulaires, l'allongement de l'espérance de vie (allongement de la période au cours de laquelle la prestation est servie) ne font qu'accroître l'importance des droits dérivés. De plus, une éventuelle égalisation de l'âge de retraite risque d'accroître l'écart entre le montant des pensions des hommes et des femmes et pourrait donc favoriser un glissement vers l'option "taux ménage" plutôt que vers les divers droits individuels.

Raisons pour les remplacer progressivement.

Premièrement, pour des raisons financières il est impossible de réaliser l'égalité entre les travailleurs et les travailleuses dans la sécurité sociale tant que subsistent les droits dérivés. Dans une proposition de directive sur les domaines échappant à la mise en oeuvre du principe de l'égalité de traitement en sécurité sociale, la CEE avait préconisé la transformation des droits dérivés en droits propres afin de réaliser l'égalité.

Deuxièmement, les droits dérivés, s'ils sont particulièrement avantageux pour les épouses au foyer et pour leurs conjoints, ne présentent cependant aucune garantie de protection sociale pour ces épouses, si le mariage vient à être rompu.

Troisièmement, l'équilibre budgétaire de la sécurité sociale exige que désormais les droits octroyés soient contributifs, autrement dit, qu'ils aient été précédés d'une contribution personnelle en vue de leur financement.

Dit terwijl de afgeleide rechten, in tegenstelling met wat daar in het algemeen over gedacht wordt, helemaal niet spontaan uitdoven maar veeleer in volume (omvang van de bedragen) en in aantal toenemen. De veranderingen op de arbeidsmarkt (deeltijds werk), de voordelen die sommige rechthebbenden genieten en de langere levensverwachting (verlenging van de periode gedurende dewelke het pensioen genoten wordt) doen de omvang van de afgeleide rechten aanzwellen. Bovendien riskeert een eventuele gelijkshakeling van de pensioenleeftijd het verschil tussen het bedrag van de pensioenen van de mannen en die van de vrouwen te vergroten en eerder een verschuiving te veroorzaken naar het gezinspensioen dan naar de diverse individuele rechten.

Redenen om ze geleidelijk te vervangen.

Vooreerst is het om financiële redenen onmogelijk te zorgen voor een gelijke behandeling van de werknemers en de werkneemsters in de sociale zekerheid zolang er afgeleide rechten blijven bestaan. In een richtlijnvoorstel voor de domeinen die ontsnappen aan de inwerkingstelling van het beginsel van gelijke behandeling in de sociale zekerheid, had de EEG de omzetting van de afgeleide rechten in eigen rechten vooropgesteld teneinde de gelijkheid te realiseren.

Ten tweede bieden de afgeleide rechten geen enkele waarborg op het stuk van de sociale bescherming van de echtgenotes in het geval het huwelijk verbroken wordt, ook al zijn zij bijzonder voordelig voor de thuiswerkende vrouwen en hun echtgenoten.

Ten derde vereist het budgettaire evenwicht in de sociale zekerheid dat voortaan voor alle toegekende rechten een bijdrage zou worden betaald, m.a.w. dat de toekenning ervan zou worden voorafgegaan door een persoonlijke bijdrage met het oog op hun financiering.

Dans le domaine des pensions des salariés, les droits dérivés (octroyés sans cotisations personnelles) représentent une part excessivement importante. En effet, dans le régime des salariés pour l'année 1992, le seul supplément "taux ménage" représentait 5,2 % du total de la dépense et la pension de survie représentait 30,8 % de l'ensemble. Au total donc, seuls les droits directs, soit 64 % de l'ensemble de la dépense correspondant à des prestations, sont financés.

Les droits dérivés ne sont plus adaptés à la situation sociale actuelle.

En effet, les situations familiales ont largement évolué. Mais il ne faut pas sous-estimer le nombre de ménages fonctionnant encore aujourd'hui selon le schéma "père au travail, mère au foyer". Ils ont posé ce choix en ayant la garantie de certains avantages, dont les droits dérivés. Il est donc utile de préciser que toute réforme substantielle des droits dérivés doit préserver les droits acquis, et doit être précédée d'une large information.

On sait par exemple qu'une ouvrière mariée ayant accompli une carrière complète aurait presque certainement une pension de retraite inférieure à la pension de survie qu'elle pourrait obtenir si elle avait été seulement l'épouse au foyer de son mari.

On sait aussi que lorsqu'un travailleur dispose d'une pension de retraite confortable, la majoration de 25 % qui lui est octroyée en raison de son épouse à charge, peut correspondre à un montant supérieur à la pension de retraite moyenne de l'ensemble des travailleuses.

De tels droits dérivés défavorisent le travail professionnel des femmes. C'est particulièrement injuste dans le cas des femmes qui ont accompli à la fois un travail professionnel et un travail familial et ménager.

Bij de pensioenen voor de loon- en weddetrekkenden nemen de afgeleide rechten (die toegekend worden zonder dat er een persoonlijke bijdrage tegenover staat) een overdreven ruim aandeel voor hun rekening. Immers, in de regeling voor loon- en weddetrekkenden voor 1992 vertegenwoordigde alleen al het supplement "gezinspensioen" 5,2 % van de totale uitgaven en was het overlevingspensioen goed voor 30,8 % van het totaal. In totaal worden dus slechts de directe rechten, m.a.w. 64 % van het totale bedrag, gefinancierd.

De afgeleide rechten zijn niet langer aan de huidige sociale situatie aangepast.

Inderdaad, de gezinssituaties zijn sterk geëvolueerd. Maar, men mag het aantal gezinnen dat momenteel nog functioneert volgens het schema "vader aan het werk, moeder aan de haard" niet onderschatten. Zij hebben deze keuze gemaakt omwille van bepaalde voordelen die gegarandeerd werden, waaronder de afgeleide rechten. Daarom is het nuttig te preciseren dat elke substantiële hervorming van de afgeleide rechten de verworven rechten dient te vrijwaren en door een uitgebreide informatie dient te worden voorafgegaan.

Het is bijvoorbeeld bekend dat een gehuwde arbeidster met een volledige loopbaan bijna zeker een rustpensioen zou hebben dat lager ligt dan het overlevingspensioen dat zij had kunnen genieten indien zij niet buitenshuis was gaan werken.

Bekend is ook dat de verhoging van 25 % die aan een werknemer met een comfortabel rustpensioen wordt toegekend omdat hij zijn vrouw ten laste heeft, meer kan bedragen dan het gemiddelde overlevingspensioen van de werkneemsters in het algemeen.

Dergelijke afgeleide rechten, begunstigen de beroepsactiviteit van vrouwen geenszins. Dit is in het bijzonder onrechtvaardig in het geval van vrouwen die gelijktijdig een beroepsactiviteit en gezins- en huishoudelijke taken hebben voltooid.

Le système des droits dérivés est inéquitable pour les couples de travailleurs qui apportent à la sécurité sociale une double cotisation et ne bénéficient que de droits réduits, par l'effet des politiques d'économies dans la sécurité sociale.

Dans le secteur des pensions comme dans les autres secteurs, la modalisation familiale opère une redistribution antisociale puisque le droit dérivé représente un montant d'autant plus important que le revenu de remplacement l'est également, en vertu du caractère proportionnel de la prestation au revenu perdu.

Parmi d'autres propositions qu'il conviendra d'analyser, le Conseil fait état d'une étude de l'Université des Femmes sur l'individualisation des droits dans le domaine des pensions, remise au Ministre des Affaires sociales en mai dernier et qui mérite une analyse particulièrement approfondie.

(Une synthèse du scénario proposé et évalué financièrement par l'Université des Femmes est présentée en annexe.)

Le Conseil s'engage à poursuivre ses travaux sur le thème de l'individualisation des droits en vue de déposer des propositions concrètes.

Het systeem van de afgeleide rechten is onrechtvaardig voor de werknemerskoppels die met zijn tweeën bijdragen voor de sociale zekerheid en enkel van verminderde rechten genieten als gevolg van de bezuinigingen in de sociale zekerheid.

Zowel in de pensioensector als in de overige sectoren zorgt de gezinsmodulering voor een antisociale herverdeling, aangezien het afgeleide recht neerkomt op een bedrag dat qua grootte bepaald wordt door het vervangingsinkomen, omwille van het proportioneel karakter van de prestatie ten aanzien van het gederfde inkomen.

Benevens andere voorstellen die hij zal analyseren, wijst de Raad op een studie van de Universiteit des Femmes omtrent de individualisering van de pensioenrechten die in mei jongstleden werd overgemaakt aan de Minister van Sociale Zaken en die een bijzonder grondige analyse verdient.

(Een synthese van het door de Universiteit des Femmes voorgestelde en financieel geëvalueerde scenario, werd in bijlage opgenomen.)

De Raad verbindt zich ertoe zijn werkzaamheden rond dit thema voort te zetten met het oog op het voorleggen van concrete voorstellen.

**L'INDIVIDUALISATION DES DROITS DANS
LE REGIME DES PENSIONS
DES TRAVAILLEURS SALARIES.**

L'étude de l'Université des Femmes¹ propose un scénario qui, s'inspirant de ce qui a été fait au Danemark et en Suède, repose sur le remplacement progressif des droits dérivés (survie, taux ménage) par une nouvelle branche de la protection sociale qui serait appelée la pension de vieillesse. Cette pension serait complétée par la pension de retraite acquise par les travailleurs. Les pensions en cours seront maintenues selon le système actuel. Le nouveau système entrerait en vigueur par cohorte d'âge.

Des calculs ont été établis, d'une part pour l'instauration d'une pension de vieillesse forfaitaire de ± 20.000 frs (actuels) par mois acquise à partir de 65 ans par toute personne ayant résidé et contribué pendant 35 ans au minimum en Belgique entre ses 18 ans et ses 65 ans (des droits réduits sont envisageables), d'autre part pour le cumul, dans le cas des salariés, de cette pension de vieillesse et de leur pension de retraite, calculée comme aujourd'hui sur toute la carrière professionnelle.

Le financement de cette nouvelle branche de la sécurité sociale se ferait par une contribution sociale généralisée (C.S.G.). Les estimations ont été calculées jusqu'en 2040 : la cotisation linéaire s'appliquerait à tous les revenus en augmentant progressivement dans le temps jusqu'à atteindre 8,47 % en vitesse de croisière. Cette C.S.G. devrait être déductible afin d'intéresser les gens à déclarer leurs revenus (éventuellement, déduction inversement proportionnelle au niveau de revenu).

**DE INDIVIDUALISERING VAN DE
RECHTEN IN HET PENSIOENREGIME
VAN DE BEZOLDIGDE WERKNEMERS.**

In de studie van de Universiteit des Femmes¹ wordt een scenario voorgesteld dat geïnspireerd is op hetgeen in Denemarken en Zweden werd doorgevoerd en dat een geleidelijke vervanging van de afgeleide rechten (overlevingspensioen, gezinspensioen) door een nieuwe tak van de sociale bescherming, die ouderdompensioen zou worden genoemd, inhoudt. Dit pensioen zou worden aangevuld door het rustpensioen dat toegekend wordt aan werknemers. De lopende pensioenen worden behouden volgens het actuele systeem. Het nieuwe systeem zal in werking treden per leeftijdscategorie.

Er werden berekeningen gemaakt, enerzijds voor de invoering van een forfaitair ouderdompensioen ten belope van ± 20.000 fr. (actueel) per maand, dat vanaf 65 jaar wordt toegekend aan iedere persoon die tussen zijn 18de en zijn 65ste levensjaar gedurende minimum 35 jaar in België heeft verbleven en bijgedragen (verminderde rechten kunnen worden overwogen), anderzijds voor de samenvoeging, in het geval van de bezoldigden, van dit ouderdompensioen met hun rustpensioen, volgens de huidige berekeningswijze, met name op de volledige beroepsloopbaan.

De financiering van deze nieuwe tak van de sociale zekerheid zal gebeuren door middel van een algemene sociale bijdrage (A.S.B.). De ramingen werden berekend tot en met 2040 : de lineaire bijdrage wordt geheven op alle inkomsten en zal op termijn geleidelijk stijgen tot ze, op kruissnelheid, 8,47 % zal bedragen. Opdat de mensen er belang bij zouden hebben hun inkomsten aan te geven, zou deze A.S.B. aftrekbaar moeten zijn (eventueel aftrek omgekeerd evenredig met het inkomensniveau).

¹ Etude réalisée pour le Ministère de la Prévoyance Sociale, mai 1994, sous la direction d'H. PEEMANS-POULLET.
Studie gerealiseerd voor het Ministerie van Sociale Voorzorg, mei 1994, onder de leiding van H. PEEMANS-POULLET.

Cette pension de vieillesse serait entièrement cumulable avec l'actuelle pension de retraite qui conserve son fonctionnement actuel, son mode de calcul, etc... Toutefois, les cotisations pour le financement de la seule retraite (suppression des droits dérivés) ne seraient plus aussi élevées qu'aujourd'hui et, sur les salaires, le cumul de la C.S.G. et des cotisations sociales serait inférieur aux prévisions à la même échéance.

La pension de vieillesse n'est pas une pension de base, selon la conception du V.L.D. ou du système britannique, puisqu'elle ne représente pas le socle de la pension de retraite et ne peut donc servir de méthode en vue de tasser le montant de la pension de retraite.

Elle est contributive (la C.S.G. est une contribution affectée à la sécurité sociale), acquise moyennant des conditions (de résidence), et elle ne peut en aucune façon se substituer aux revenus de remplacement de la rémunération perdue. Elle ne s'apparente donc pas non plus à une allocation universelle.

Dat ouderdomspensioen kan helemaal worden gecumuleerd met het huidige rustpensioen dat zijn huidige werking, berekeningswijze, enz. behoudt. De bijdragen ter financiering van het enige pensioen (aanschaffing van de afgeleide rechten) zouden evenwel niet meer zo hoog zijn als nu en de cumul van de A.S.B. en de sociale bijdragen die van het loon afgehouden worden, zou lager zijn dan de verwachtingen voor diezelfde termijn.

Het ouderdomspensioen is geen basispensioen zoals de V.L.D. of het Britse systeem dat opvatten, daar het niet het voetstuk van het rustpensioen vormt en het dus niet kan dienen als methode om het rustpensioen te drukken.

Het berust op een bijdrage (de A.S.B. is een bijdrage bestemd voor de sociale zekerheid), wordt verkregen onder verblijfsvoorwaarden en kan in geen geval de vervangingsinkomens voor gederfd loon vervangen. Het is dus ook niet verwant met een universele uitkering.